

Утвърдил:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ “СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ”

Факултет по славянски филологии

Специалност:

СЛБ	0	1	0	1	0	6	2	1
-----	---	---	---	---	---	---	---	---

БЪЛГАРСКА ФИЛОЛОГИЯ

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

A	3	1	5
---	---	---	---

Руска литература на XIX век

Преподавател: Проф. д-р Людмил Димитров

Асистент: Гл. ас. д-р Константина Пунева

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	60
	Семинарни упражнения	60
	Практически упражнения (хоспитиране)	
Обща аудиторна заетост		120
Извънаудиторна заетост	Реферат	30
	Доклад/Презентация	60
	Научно есе	10
	Курсов учебен проект	
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	20
Обща извънаудиторна заетост		120
ОБЩА ЗАЕТОСТ		240
Кредити аудиторна заетост		4
Кредити извънаудиторна заетост		4
ОБЩО ЕКСТ		8

№	Формиране на оценката по дисциплината	% от оценката
1.	Workshops {информационно търсене и колективно обсъждане на доклади и реферати)	
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	20%
3.	Демонстрационни занятия	
4.	Посещения на обекти	
5.	Портфолио	
6.	Тестова проверка	
7.	Решаване на казуси	
8.	Текуща самостоятелна работа /контролно	30%
9.		
10.		
11.		
12.	Изпит	50%

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът по руска литература от XIX век се провежда през III и IV семестър от обучението на бакалаврите по Българска филология с общ хорариум 120 часа (60 часа лекции 2 x 30 и също толкова семинарни упражнения). Дисциплината е литературно-историческа и въвежда студентите в основните явления от социокултурния, исторически и политически живот на Русия през XIX век, формирали литературното творчество като феномен, повлиял върху по-късното развитие на цялата европейска култура.

Важно е проникването в логиката на литературния процес от XIX век с неговата наследена и оригинална поетика, жанрова експерименталност (йерархия и доминиране на жанровете) и дискурсно многообразие, позволяваща да се получи достоверна представа за функцията на литературата като единствения (неформален) демократичен форум в Русия, но и да се направят продуктивни аналогии с българския литературен процес от епохата на Възраждането, по време на който руското културно влияние нараства, и с първите две следосвободенски десетилетия, влизащи в хронологичните рамки на XIX век, когато еманципирането на нашата словесност също ползва за отправна точка руската литература – както съизмервайки се, така и оттласквайки се от нея. В този смисъл учебната дисциплина залага на укрепването на професионализма и компетентността на студентите като специалисти по български език и литература, развивайки самостоятелното им аналитично и компаративистично (асоциативно) мислене.

Заявява се и се обосновава остойносттаващата българска гледна точка към случващото се в литературния живот на Русия от класическия век, който ние възприемаме избирателно от позицията на чужденци. В поднасянето на материала се разяснява и по-широкият европейски контекст на актуалното по това време художествено мислене и културно изграждане, което най-силно влияе върху формирането на руската менталност (националната идентичност), отразено в литературата от XIX век с неговите стереотипи, концепти и ритуални практики.

Лекциите следват канонично утвърдените автори, валидизирани в българското културно пространство, интегрирайки основните текстове от творчеството им като провокация за херменевтична интерпретация. На първо място се представя развитието на драматургията като константна естетическа рамка/платформа на целия век, който започва с драма („От ума си тегли“ на Грибоедов) и завършва с драма („Вишнева градина“ на Чехов). На второ място се проследява еволюцията на прозата – от сантименталисткото писмо през повестта до романа. Руската класическа литература до голяма степен дължи своята световна известност и на постиженията в романовия жанр, колкото и той да е независим и оригинален спрямо западноевропейските образци. Романът демонстрира самостоятелен път на развитие, изразен в сложна антиконвенционална спирала – от роман в стихове към роман, верига от повести, роман-поема, епистоларен роман,

роман-трагедия на Достоевски и неподдаващия се на познати класификации роман на Толстой. Обосновава се неравномерното присъствие на поезията в рамките на века, чиято тенденция е към относително заглъхване след 30-те години и същественото ѝ обезсилване от литературната комуникация на 90-те. Акцентираща се върху знаковите референции на краевековието – естественият мост към задаващия се тогава XX век.

Лекционният курс приоритетно изяснява историко-литературния процес, а семинарите са допълващи и уплътняващи – те анализират поетиката на конкретни представителни текстове, сблъсквайки различни гледни точки – на литературоведи, преподаватели, студенти, включително и интердисциплинарни интерпретации на творбите (в театъра и киното) в плодотворен и перспективен професионален дебат.

Предварителни изисквания:

Задължително участие в семинарните занятия с един реферат по избрана от студента тема във всеки от двата семестъра; възможност за представяне на курсова работа / презентация / становище в писмен вариант; устен изпит.

Очаквани резултати:

Повишаване на литературоведската компетентност на филолозите българисти, укрепване на компаративистичните им асоциации, формиране на концептуално мислене, създаване на траен интерес към литературата на Русия и възможности за полагането ѝ в български, славянски и европейски/световен контекст.

Учебно съдържание

№	Тема:	Хорариум
1	Руската литература от XIX век като феномен. Хронологически и литературни рамки на столетието. Социокултурен и историко-политически контекст, художествени дискурси, поведенчески стереотипи и концепти, литературни архетипи. Понятията „класическа литература“ и „златен век“. Направления, школи, представители.	2 часа
2	Руската литература от първата четвърт на XIX век. Класицистично-сентименталистката жанрово-естетическа платформа и нейното атакуване от позициите на просветителско-масонския и романтически светоглед. Хомогенността на комуникативната триада автор–персонаж–читател. Отечествената война от 1812 г., Декабристкото въстание от 1825 г. и тяхната литературна рефлексия.	2 часа
3	Драматургията от първата четвърт на века и конструирането на архетипния ѝ сюжет. А. С. Грибоедов (1795–1829) и неговата комедия „От ума си тегли“. Персонажна система, символика. Концептите <i>ерос</i> и <i>етос</i> .	2 часа
4.	А. С. Пушкин (1799–1837) и неговото място в руската класическа литература. Периодизация на творчеството му. Жанрове и поетика. Каноничният и неканоничният Пушкин.	2 часа
5.	Поезията на Пушкин от периода на южното заточение (1819–1824). Южни поеми, влияние на Байрон. Конструиране на руския Романтизъм. „Цигани“.	2 часа
6.	Драматургията на Пушкин. Трагедията „Борис Годунов“. Естетическа и историческа концепция. Сюжет и парасюжет. Кодифицирани послания.	2 часа
7.	Текстът-Болдино (1830). „Малки трагедии“ като драматургичен цикъл.	2 часа

	Поетика на художествения дискурс, сюжета и жанра. Мистификация.	
8.	Романът в стихове „Евгений Онегин“ и антиконвенционалната парадигма на руския класически роман. Персонажна система, матричен сюжет, онегинска строфа. Роман-„библиотека“. Структура на каноничния и неканоничния текст.	2 часа
9.	Поетика на Пушкиновата проза. „Повести на „Белкин“. „Дама пика“.	2 часа
10.	Литературата от втората четвърт на XIX век. М. Ю. Лермонтов (1814–1841) и втората вълна на руския Романтизъм от 30-те години. Особенности на лирическия дискурс (опозицията Пушкин – Байрон).	2 часа
11.	Драмата „Маскарад“ и изпитанията на каноничния сюжет.	2 часа
12.	„Герой на нашето време“ – структура, жанр, персонажна система, философски скепсис и металитературна полемика.	2 часа
13.	Н. В. Гогол (1809–1852). Смехово начало и абсурдизъм. Комедиите „Женитба“ и „Ревизор“ – възможностите на огледалната метафора.	2 часа
14.	Романът-поема „Мъртви души“ и мястото му в развитието на романовия жанр от първата половина на XIX век. Текст и контекст. Особенности на структурата и наратива. Хипотези за идейния замисъл на втория том.	2 часа
15.	Сборникът „Петербургски повести“ – особенности на жанра и дискурса. Късните нехудожествени текстове на Гогол след духовния му прелом.	2 часа
16.	Драматургията на И. С. Тургенев (1818–1883) и формирането на оригиналната (предгоголева) поетика на автора. „Месец на село“.	2 часа
17.	Тургеневият романов модел. Типология и поетика. „Рудин“, „Дворянско гнездо“, „В навечерието“.	2 часа
18.	Пред- и следреформеният (1861) социополитически контекст и рефлексите му в литературата. Хамлетовско-донкихотовският поведенчески стереотип. „Бащи и деца“.	2 часа
19.	А. Н. Островски (1823–1886) и явлението „чист драматург“ в руската литература. Институционализиране на драматургични системи и стратегии за национален театрален репертоар. „Буря“, „И най-мъдрият си е малко прост“.	2 часа
20.	Ф. М. Достоевски (1821–1881). Поетика на ранното му творчество. „Бедни хора“ в парадигмата на руския роман от XIX век. Теорията за полифоничния роман. Антибахтиански тенденции в европейската рецепция на Достоевски.	2 часа
21.	Престъплението и наказанието като поетологичен проблем в „Петокнижието“ на Достоевски. „Престъпление и наказание“; „Идиот“.	2 часа
22.	„Бесове“ и „Братя Карамазови“. Идеология, архетипи и поетика.	2 часа
23.	Явлението Лев Толстой (1828–1910). Етапи на творчеството му, поетика. Драматургията на автора като израз на художествено мислене преди и след духовния му прелом. Между „Силата на мрака“ и „Живият труп“.	2 часа
24.	„Война и мир“. Историческа концепция, поетика, художествени дискурсни открития.	2 часа
25.	„Ана Каренина“ в контекста на руския роман от XIX век.	2 часа
26.	„Възкресение“ и трансформациите в поетиката на късния Толстой. Краят на европейския класически роман.	2 часа
27.	А. П. Чехов (1860–1904). Поетика на късия разказ. Фейлетонният корпус на Антоша Чехонте. Зряла проза.	2 часа
28.	Чехов – руският световен драматург. Пътят към драмата. Водевили и едноактни пиеси. „Иванов“.	2 часа
29.	„Чайка“, „Вуйчо Ваня“, „Три сестри“ – динамиката на неизменността. Деконструкция на каноничния сюжет.	2 часа

30.	„Вишнева градина“. Завещанието на гения и поетиката на краевековието.	2 часа
-----	---	--------

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Комедията <i>От ума си тегли</i> на А. С. Грибоедов и мястото ѝ в руската класическа литература
2	<i>От ума си тегли</i> – архетипен сюжет, персонажна система, символика
3	Поезията на А. С. Пушкин – етапи и тенденции
4	Романтическият светоглед на Пушкин (творба по избор)
5	Особености на руския романтизъм от 20-те и от 30-те години на XIX век (А. С. Пушкин и М. Ю. Лермонтов)
6	Жанр и композиция на романа <i>Евгений Онегин</i> от А. С. Пушкин
7	<i>Евгений Онегин</i> и руският класически роман от XIX век
8	<i>Борис Годунов</i> от А. С. Пушкин – естетическа и историческа концепция
9	<i>Малките трагедии</i> на А. С. Пушкин като драматургичен цикъл
10	Прозата на А. С. Пушкин – измерения на художествеността (творба по избор)
11	Особености на Лермонтовия романтическият дискурс
12	<i>Герой на нашето време</i> от М. Ю. Лермонтов в контекста на руската романова практика от XIX век
13	Григорий Печорин – герой или антигерой?
14	<i>Маскарад</i> от М. Ю. Лермонтов в контекста на руската драма от XIX век
15	Комедията <i>Ревизор</i> от Н. В. Гогол – жанр и структура
16	Комедията <i>Женитба</i> от Н. В. Гогол – жанр и структура
17	<i>Петербургски повести</i> от Н. В. Гогол като прозаичен цикъл
18	Особености на Гоголевия повествователен дискурс в <i>Петербургски повести</i> (творба по избор)
19	Диалектика на живото и мъртвото в <i>Мъртви души</i> от Н. В. Гогол
20	<i>Мъртви души</i> от Н. В. Гогол и развитието на романовия жанр в руската литература от XIX век
21	Драмата <i>Буря</i> от А. Н. Островски в контекста на руската драматургия от XIX век
22	Поетика на Тургеневия романов модел
23	Свое и чуждо в романа <i>В навечерието</i> от И. С. Тургенев
24	Екзистенциалната концепция на И. С. Тургенев в романа <i>Бащи и деца</i>
25	Женското и мъжкото светоусещане в руската проза от втората половина на XIX век (текстове по избор)
26	Престъплението и наказанието в <i>Петокнижието</i> на Ф. М. Достоевски (роман по избор)
27	Провалът на свръхчовешка и възраждането на човека в романа <i>Престъпление и наказание</i> от Ф. М. Достоевски
28	Проблемът за двойничеството в романите на Достоевски
29	Ангелско и демонично в романа <i>Идиот</i> на Ф. М. Достоевски
30	Семантика на злото в романа <i>Бесове</i> на Ф. М. Достоевски
31	Проблемът <i>бащи и деца</i> в романа <i>Братя Карамазови</i> на Ф. М. Достоевски
32	Романът <i>Война и мир</i> на Л. Н. Толстой като руска национална митология
33	<i>Война и мир</i> – жанр, историческа концепция, персонажна система
34	Любов и грях в романа <i>Ана Каренина</i> на Л. Н. Толстой
35	<i>Ана Каренина</i> – особености на сюжета и жанра
36	Грях и покаяние в романа <i>Възкресение</i> на Л. Н. Толстой
37	Битието като абсурд в ранната проза на А. П. Чехов (разкази по избор)

38.	Кризата на човешката цялост в късната проза на А. П. Чехов
39.	Човек и време в драматургията на А. П. Чехов (пиеза по избор)
40.	Драматургията на А. П. Чехов в контекста на руската драма от XIX век

Библиография

Задължителна:

- Бахтин, Михаил. Проблеми на поетиката на Достоевски. С. 1976.
- Бердяев, Николай. Мирогледът на Достоевски. С. 1992.
- Бердяев, Николай. Руската идея. Основни проблеми на руската мисъл през XIX век и в началото на XX век. Велико Търново 2001.
- Вечният Гогол. Сборник. Велико Търново. 2010.
- Гросман, Леонид. Поетиката на Достоевски. С. 1996.
- Диалози с Чехов. 100 години по-късно. Сборник. С. 2004.
- Димитров, Людмил. „Четвероевангелие“ от Пушкин. *Опит за изучение* на драматургичния цикъл „Малки трагедии“. С. 1999
- Димитров, Людмил. Да бъдеш шут в играта на съдбата. Руската драматургия от XIX век. Херменевтика на канона. С. 2006., II издание – 2017.
- Димитров, Людмил. Да размиваш Мелпомена, или Чехов на големия път към драмата. С. 2013.
- Звезданов, Николай. Космосът на Гогол. Същият в огледалото на другия. Велико Търново 2005.
- Интерпретираме руската класика. Сборник в чест на 75-годишнината на проф. дфн Петко Троев. С. 2018:
http://digilib.nalis.bg/dspviewerb/srv/image_singpdf/a7e02d2d-ca68-4b20-b64d-703d92158464
- Класика и канон в руската литература. *Българският поглед*. Сборник текстове. С. 2012. (Съставители Л. Димитров, Г. Петкова и Р. Евтимова)
- Класика и канон в руската литература. *Чуждият поглед*. Сборник текстове и документи. С. 2013. (Съставител Л. Димитров, Р. Евтимова и Г. Петкова)
- Класика и канон в руската литература. *Университетският поглед*. Сборник текстове. С. Факел 2014, 240 стр. (Съставители Р. Евтимова, Р. Божанкова, И. Чекова, Р. Парашкевова и П. Паунова)
- Класика и канон в руската литература. *Юбилеят*. Сборник текстове. С. 2016. (Съставители Р. Божанкова, Л. Димитров, И. Чекова, Р. Парашкевова и П. Паунова)
- Ланджев, Иван. Поетика на себенадмогването. Наративни стратегии у късния Лев Толстой. С. 2017.
- Манолакев, Христо. Руският роман от втората половина на XIX век (история, типология, херменевтика). Учебно пособие. С. 2016.
- Манолакев, Христо. Слово и тяло. Из историята и херменевтиката на руския литературен канон. С. 2017.
- Манолакев, Христо. Текст и граници А. С. Пушкин и неговите „Повести на Белкин“. С. 2001.
- Михайлов, Димитър. Страх по руски. С. 2010:
https://liternet.bg/publish20/d_m_mihajlov/strah_po_ruski/index.html
- Нейчев, Николай. Литература и месианизъм. Руското литературно месианство през XIX век. Пловдив, 2009.
- Нейчев, Николай. Ф. М. Достоевски – тайнствената поетика. Пловдив, 2001.
- Нейчев, Николай. Квантова литературна херменевтика и екзегетика. Проблемът за разбирането на художествения текст: Н. В. Гогол и Ф. М. Достоевски. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2024.
- Нейчев, Николай. Руска класическа литература. Университетски учебник. Първа част. Руският роман от XIX век. Пловдив, Университетско издателство „Паисий Хилендарски“, 2023.
- Парашкевова, Румяна. Руският бретър на прицел. Опити върху фигурата на бретъра в руското социокултурно и литературно пространство от първата половина на XIX век. С. 2017.
- Пунева, Константина. Лев Толстой на екрана: литературна и кинопоетика. С. 2021.
- Руска литература XIX и XX век. Университетски учебник. Пловдив. 2002 (II изд. 2005).
- Троев, Петко. Руска класическа литература. Първа част. С. 2006. Втора част. С. 2012.
- Чавдарова, Д. Проблеми на межкултурната комуникация в руската литература на XIX век. Шумен 2007.

Четене на литературната класика. Сборник в чест на 60-годишнината на проф. д-р Петко Троев. С. 2002.

Препоръчителна:

- А. С. Пушкин и българската култура. Юбилеен сборник. Съставител Петко Троев. С. 1999, с. 322-347.
Антология на руската поезия XII–XX век в превод на Кирил Кадийски. С. 2012.
Асенов, Стоян. Битие и отсъствие. Достоевски и опитът за смъртта. С. 2014.
Бицили, П. М. Класическото изкуство. Стилкови изследвания. С. 1995.
Бочева, Милка. Лев Толстой. С. 1982.
Виготски, Лев. Психология на изкуството. С. 1978.
История русской литературы в 4 томах. Ленинград 1980–1983. Том 2 и 3.
Лермонтовская энциклопедия. М. 1981 (II изд. 1999).
Лотман, Юрий. Поэтика. Типология на културата. С. 1990.
Лотман, Юрий М. Роман А. С. Пушкина „Евгений Онегин“. Комментарий. М. 1983.
Манолов, Христо. Грибоедов – Гоголь – Достоевский. Типология и герменевтика слова. Велико Търново. 2011.
Набоков, Владимир. Комментарий к „Евгению Онегину“ Александра Пушкина. М. 1998.
Набоков, Владимир. Лекции по русской литературе (1981). Вариант на електронен и хартиен носител на руски и английски език.
Онегинская энциклопедия. Под редакцией акад. Н. И. Михайловой. Т. 1-2. М. 1999–2004.
Пушкин, А. С. Драматургия. Театрална естетика. Съставителство, предговор, коментарен апарат и превод от руски Людмил Димитров. София, Колибри 2021.
Пушкинская энциклопедия. М. 1999.
Разказът „Шинел“ на Гогол: Сътворен! Направен? Съшит?? С. 2002.
Руска литературна класика. (съставител Петко Троев) Том 1 и 2. С. 1994–1995.
Стоянов, Цветан. Геният и неговият наставник. С. 1978.
Троев, Петко. Достоевски – духовните митарства на гения и пророка. С. 2012.
Троев, Петко. Етюди за руската литература. С. 1996.
Троев, Петко. Руска класическа литература. Литературен справочник. С. 1995
Троев, Петко. Руският роман от първата половина на XIX век. С. 1989.
Файджис, Орландо. Танцът на Наташа. Културна история на Русия. Прев. от англ. Аглика Маркова. С. 2015.
Чавдарова, Д. Номо Legens в русской литературе XIX века. Шумен 1997.
Чавдарова, Дечка. Храната/трапезата в руската литература. XVIII – началото на XX век. Велико Търново 2010.
Шестов, Лев. Достоевски и Ницше. Киркегор и екзистенциалната философия. С. 1993.
Шкловски, Виктор. Лев Толстой. С. 1971 (II изд. 1987).
Шкловски, Виктор. Художествената проза. Размисли и разбори. С. 1988.
Эйхенбаум, Борис М. О литературе. Работы разных лет. М. 1987.

www.lib.ru

www.ruthenia.ru

<http://magazines.russ.ru/>

<http://feb-web.ru/>

<http://www.utoronto.ca/tsq/index.shtml>

<http://www.slavicreview.illinois.edu>

<http://www.actalinguistica.com>

Дата: 23 октомври 2024 г.

Съставил: проф. д-р Людмил Димитров

Програмата е актуализирана на катедрен съвет, протокол № 01 от 23.10.2024 г.

Учебната програма е приета с протокол № 10 на ФС на ФСФ от 2024 г.